

„Administratorul” este primul roman cu succes de public al lui Anthony Trollope și volumul de debut al seriei „Bassetshire”, cea care l-a făcut faimos pe scriitor și i-a conferit renumele de cronicar al vieții parohiale. Este, de asemenea, și unul dintre cele mai scurte romane ale lui Trollope, însă nu neapărat din aceste motive merită citit. Romanul tratează, pe lângă „istoria conștiinței unui bătrân” (Henry James), câteva probleme specifice modernității aflate în plină ascensiune în Anglia jumătății de secol XIX. Și cum modernitatea are darul de a produce peste tot aceleași drame și probleme, scrierea capătă o relevanță contemporană specială.

Intriga romanului se conturează în jurul unui conflict la bază financiar, dar privește, într-o perspectivă mai largă, înspre distrugerea din exterior a unei comunități și a unui aranjament local, în numele urmării unui ideal îndepărtat și, în bună măsură, utopic.

Așadar, „Administratorul” îl are în prim plan pe Septimus Harding, un preot recunoscut unanim drept o persoană virtuoasă și sensibilă, angajat să aibă în grija sa un azil cu 12 bătrâni nefericiți, rămași fără ajutor și neputincioși. Instituția, care se afla în grija episcopiei din Barchester, intră în atenția vigilentă a unor reformatori sociali, din rândul cărora se distinge John Bold, căruia îi pare că fondurile sunt distribuite arbitrar, iar bătrânii înșelați. Paradoxal pentru vremurile noastre, întregul aranjament instituțional era în întregime privat, banii pentru azil, inclusiv salariul administratorului, provenind din veniturile unor terenuri lăsate moștenire episcopiei locale în acest scop, în urmă cu mult timp, de către un enoriaș prosper.

Pe de altă parte, grija reformatorilor era stimulată, în principal, de creșterea vertiginoasă a veniturilor obținute din domenii, ceea ce a dus la o majorare a salariului administratorului, fără ca această creștere să se reflecte și în veniturile bătrânilor. Aceștia trăiau în condiții excelente, aveau parte cam de tot ce își doreau, dar nu primeau nimic mai mult din punct de vedere financiar. Și trebuie spus că, din perspectivă legală, nu exista nicio clauză în testament, după cum Trollope ne informează destul de rapid, care să prevadă că bătrânii ar fi trebuit să

primească altceva. Orgoliosul arhidiacon Grantley, unul din aliații incomozi ai lui Septimus Harding, îi chestionează la un moment dat, în stilul său brutal, pe bătrâni: „Nu aveți adăpost, mâncare și timp liber? Nu aveți chiar mai mult decât atât? Nu obțineți orice răsfăț de care vă puteți bucura? Nu aveți mâncare de două ori mai bună, un pat de două ori mai bun, de 10 ori mai mulți bani în buzunare decât atunci când puteați să munciți, înainte să dea norocul peste voi și să ajungeți în acest loc?”

Pe lângă bunăstarea sugerată de Grantley, bătrânii se bucurau, în primul rând, de atenția devotată și prietenia sinceră a lui Septimus Harding, iar pentru câțiva dintre ei acest lucru conta mai mult decât orice beneficii pecuniare. Administratorul adăugase câțiva bani din propriul buzunar la ceea ce primea lunar fiecare bătrân și, chiar dacă suma nu era extraordinară, gestul era simptomatic pentru firea blândă a episcopului.

Toată această armonie a senectuții este periclitată și, în cele din urmă, pulverizată de eforturile lui John Bold, care dorea să îndrepte situația astfel încât bătrânii să primească mai mulți bani, iar domnul Harding mai puțin. Adică, urmarea realizarea unei egalități financiare cvasimatematică, singura care ar putea să satisfacă exigențele unei dreptăți cu rigla. „Bătrânii trebuie să primească 100 de lire pe an, în loc un shiling și șase penny pe zi, iar administratorul să încaseze 200 sau 300 de lire pe an, în loc de 800. Ce este nedrept trebuie să fie greșit, ce este greșit trebuie îndreptat, și dacă el refuză să se implice, atunci cine o va face?”, ne explică Trollope felul de a gândi al reformatorului.

Fără să aibă adâncimea celorlalte personaje din roman, John Bold rămâne foarte interesant prin aceste nuanțe pronunțate de iacobinism, vag temperate de o natură în fond bună, însă îndrăgostit excesiv de propria virtute. Scriitorul ne înfățișează astfel, realist și convingător, o figură decisivă a modernității: idealistul sincer care, în goana după abstracții iluzorii, distruge (in)conștient persoane, subminează comunități cu tradiție și le înrăutățește situația chiar și celor pe care încearcă să-i ajute.

Personajul lui Trollope gândește în categorii și concepte desprinse din panoplia iluminismului radical. Pentru el nu există, decât târziu, persoane umane concrete, ci doar nedreptăți sociale care trebuie eliminate și grupuri sociale prejudiciate. Acțiunile pornite de el nu țin cont nici de prietenia cu Septimus Harding (ni se spune, la un moment dat, că administratorul, în pofida diferenței de vârstă, era, de fapt, cel mai bun prieten al lui Bold), nici de faptul că fiica acestuia îi era logodnică și nici măcar de reputația ireproșabilă a celui incriminat, care îl scotea, practic, în afara oricărei bănuieli, având în vedere comunitatea relativ mică în care se desfășura intriga. De asemenea, încrâncenarea îl face să fie orb inclusiv cu privire la repercursiunile strict personale, fiindu-i pusă în pericol logodna, fiind scos parțial din circuitul lumii cu adevărat bune

(nu întâmplător, personajul „moare” în al doilea roman al seriei) și aruncat în brațele unor aventurieri politici fără scrupule, care nu se sinchiesc prea tare de conștiința și scrupulele sale. În fond, acesta pare să fie destinul tuturor naivilor politici, cazul fiind o ilustrare reușită a legii de fier a oligarhiei.

Ca orice fire înamorată de ajustarea lumii pe calapodul unei dreptăți procustiene, idealul lui John Bold este circumscris de maxima „să se facă dreptate, chiar de-ar fi să se prăbușească cerul”. Remedierea situației celor 12 bătrâni nu însemna, în realitate, pentru el decât un episod de etapă, deoarece obiectivul fundamental îl constituia eliminarea oricărui abuz: „Pasiunea sa este reforma tuturor abuzurilor: abuzurile statului, abuzurile bisericii, abuzurile municipalității, abuzurile din practica medicală, abuzurile generale din lumea largă”.

Plecând la drum cu asemenea idei, John Bold este predestinat să semene în jurul său dezastre, limitate în cele din urmă doar de inerția unei societăți încă tradiționale, deși mulți oameni ajung mai nefericiți pe parcurs.

Prima victimă este Septimus Harding și este, cumva, semnificativ că John Bold are în permanență conștiința faptului că își va răni prietenul pe altarul aspirațiilor utopice. Administratorul se vede nevoit să facă față nu doar presiunilor legale ale reformatorului, ci, mai mult, trebuie să înfrunte și tirul puternicului ziar „Jupiter” – o aluzie transparentă la „The Times” – , angajat în această luptă disproporționată, care îi terfelește fără menajamente reputația: „Se întreabă, oare, vreodată, când întinde palma clericală ca să primească banii unei duzine de preoți muncitori, pentru ce serviciu mai precis este remunerat? Îl tulbură vreodată conștiința cu privire la dreptul său de a primi asemenea subsidii?”. Pentru natura delicată și onestă a lui Septimus Harding, astfel de lapidări publice erau prea mult, iar o asemenea confruntare pe tărâmul relațiilor publice (din nou, o caracteristică esențială a modernității) nu putea fi îndurată, nici vorbă să fie câștigată.

Trollope nu ezită, de altfel, să ne amintească, în cuvinte care duc cu gândul la cele ale conservatorului rus Konstantin Pobedonstsev („niciun guvern, nicio lege, niciun obicei nu poate rezista la acțiunea zdrobitoare, când, zi de zi, de-a lungul anilor, Presa repetă și împrăștie în rândul oamenilor condamnarea unor oameni și a unor instituții”), de forța eminent demoralizatoare a presei: „Un om poate avea cel mai nobil ideal, poate fi cel mai talentat și cel mai stăpânit, poate scrie la fel de bine ca Addison sau la fel de viguros ca Junius, dar chiar și el, cu toate aceste înzestrări, nu poate răspunde cu succes când este atacat de Jupiter”.

Romancierul satirizează cu destulă ironie pretențiile presei de a se erija în apărătoare a injustițiilor, iar portretul sarcastic făcut lui Dickens (camuflat sub numele „Domnul Sentimentul Popular”) transmite poate nu atât invidie, cât un avertisment legat de rolul nefast al intelectualilor publici în cauze complet străine și îndepărtate, dar comode.

Scos din rutina patriarhală și bonomă de acest asalt propagandistic, cu numele mânjit și conștiința zdruncinată, Septimus Harding renunță la postul de administrator, chiar dacă din punct de vedere legal avea o poziție inexpugnabilă. În urma deciziei, pierde nu doar veniturile considerabile, casa și grădina în care locuia, dar și contactul zilnic cu bătrânii de care se atașase, și dintre care cel puțin unul îi devenise prieten apropiat. La ce bun toate acestea dacă suntem vorbiți de rău, se întrebă retoric administratorul, nedeprins cu mecanica demolatoare a jurnalismului.

Cu toate daunele provocate lui Septimus Harding, salvat social de o comunitate încă puternică, totuși, cei mai afectați de zelul reformist al lui John Bold sunt bătrânii. Concordia existentă în sânul celor 12 membri ai azilului și relația caldă cu administratorul se evaporă îndată ce li se aduce la cunoștință că sunt îndreptățiți la mai mult decât primesc. În locul armoniei apar zavistia, neîncrederea și certurile. Avocatul tocmit pentru a lua apărarea bătrânilor îi amăgește cu promisiunea că, la final, vor primi 100 de lire, însă rolul său era mai degrabă de a crea un curent ostil administratorului și de a încuraja dorințe deșarte, decât de a le aduce la îndeplinire.

Trollope nu ne lasă niciun moment să ne îndoim că bătrânii, dintre care mulți erau analfabeți, ar fi fost ceva mai mult decât o masă de manevră în ochii avocatului nemilos. Unul dintre ei avusese parte, înainte de a intra la azil, de o viață grea, făcută imposibilă de niște fii răi, care i-au irosit averea, însă, de când fusese primit sub acest adăpost eclezial, nu mai știa ce sunt tristețea și problemele. În consecință, „această încercare de a-i da noi speranțe era, într-adevăr, o cruzime”. Un alt ocupant al stabilimentului are parte de o soartă cel puțin la fel de dură. Aflat pe patul de moarte, când ostilitățile legale s-au finalizat, administratorul i-a părăsit, soarta lor nu mai interesa pe nimeni în mod special, iar banii primiți au rămas aceiași, este vizitat din prietenie de către Septimus Harding. Abia ducându-și zilele, dar fără să-și întrevadă sfârșitul apropiat, singurul său gând se îndreaptă spre banii promiși, în speranța căroră ochii săi morți „dobândeau o licărire temporară.”

„Cruzimea” acțiunii este cu atât mai diabolică cu cât pune în pericol și, în cele din urmă, spulberă comunitatea bătrânilor, dar și pentru că le amenință mântuirea.

În ordine lumească, bătrânii ies complet spoliați din tevatura declanșată de John Bold. Nu doar că nu primesc luna de pe cer fâgăduită, dar suma modestă pe care le-o oferea episcopul dispare și, mai important, trebuie să se dezobișnuiască de prezența mângâietoare a domnului Harding . „Și acesta era sfârșitul întregii lor lupte susținute – al luptei pentru drepturile petiției lor, al dezbaterilor și al speranțelor lor! Aveau să schimbe cel mai bun stăpân pentru unul probabil rău și să piardă fiecare dintre ei doi penny pe zi”.

Chiar dacă lupta a luat sfârșit, tribulațiile bătrânilor nu se încheie. În absența administratorului înfloresc conflictele mărunte pentru preeminență, despre care însă Trollope evită să ne dea detalii. Mai relevant este felul în care li se încheie acum viața bătrânilor: fără să aibă la căpătâi un prieten care să le îndulcească ultimele momente și care să-i pregătească pentru ceea ce urmează. În deznodământul trist nu mai apare niciun reformator social. John Bold, probabil nevindecat complet de boala iacobinismului, se căsătorește, iar puternicul ziar Jupiter își îndreaptă atenția spre alte nedreptăți.

Azilul decade și fizic, transformându-se din „cel mai frumos loc din Barchester” într-o „rușine” pentru oraș. Cu toate că nu se prăbușește la propriu, locul este năpădit de buruieni și dezordine, iar grădina decade fără grație.

Din acest punct de vedere, întreaga poveste poate fi privită ca un rezumat al căderii Vechiului Regim. Masele ignare, stârnite cu promisiuni deșarte de agitatori inconștienți și fanatici, își pun singure lanțurile sclaviei. Certitudinile la îndemână sunt tranzacționate pe iluzii calpe, iar capitalul social acumulat de-a lungul a generații se risipește treptat, deși este o întrebare legitimă în ce măsură pare conștient Trollope de acest lucru.

Oricum ar fi, cert este că, în locul înțelegerilor comunitare tacite și al cavalerilor, apar sofiiștii, economiștii și cei care calculează orice (Burke). Progresul nu ține cont nici de bătrâni decrepiți, nici de preoți virtuoși și, de la un punct încolo, nici măcar de reformatori sociali sinceri.

Pe același plan, „Administratorul” dă seama de felul violent în care modernitatea presupus tolerantă interacționează cu comunitățile tradiționale și le șubrezește, atunci când nu le masacrează pur și simplu. Violența din roman este cu predilecție simbolică, dar consecințele se simt acut pentru cei implicați și nu sunt deloc neglijabile. Asaltul asupra lui Septimus Harding reprezintă un simbol al neînțelegerii și al disprețului pentru formele de viață care ies din canoanele ultra înguste ale modernității. Subminarea poziției sale este subminarea întregii comunități, periclitată de această încercare.

În aceeași ordine de idei, romanul poate fi privit și ca o ilustrare de manual a problemelor generate de raționalismul politic. Ceea ce părea un caz elementar și simplu de rezolvat se transformă, sub acțiunea nesăbuită a reformatorilor, într-o dramă de proporții care afectează stabilitatea unei microsocietăți. Consecințele acțiunii sociale nu pot fi niciodată anticipate în totalitate din punct de vedere abstract, iar schemele geometrice anulează farmecul discret al vieții.

Nu ar trebui să ne mire, în aceste circumstanțe, că „Administratorul” și autorul său nu figurează în preferințele criticilor literari moderni. Prea mult moralism și prea puține neliniște egocentrică. Trollope este văzut ca un „lucru mort”, iar lectura romanelor sale drept o ciudățenie, ceea ce poate fi în sine un imbold la fel de bun ca oricare altul de a citi cărțile sale.